

Offene Grenzen / Otvorené hranice

Pod názvom Otvorené hranice organizuje od roku 1997 Rakúska semiotická spoločnosť spolu so Slavistickým ústavom Univerzity Karola Franzensa v Grazi na pôde tohto ústavu v pravidelných dvojročných intervaloch bilaterálne medzinárodné sympóziá semiotikov kultúry a umenia. Na prvom sympóziu venovanom dielu barokového uhorského učenca kardinála Petra Pázmáňa, ktorý niekoľko rokov pôsobil v Grazi, sa rakúski semiotici stretli so zástupcami Maďarskej semiotickej spoločnosti. Na druhom sympóziu, na ktorom sa zo znakového hľadiska pertraktoval pojem hranice a s ním spojené otázky vytvárania, rešpektovania, resp. porušovania hraníc participovali zasa zástupcovia Chorvátskej semiotickej spoločnosti. Pri príležitosti konania tretieho sympózia jeho organizátori Jeff Bernard, generálny tajomník Medzinárodnej i Rakúskej semiotickej spoločnosti, Gloria Withalmová, zástupkyňa Sociosemiotického ústavu vo Viedni, a Peter Grzybek, riaditeľ Slavistického ústavu v Grazi – poslali tentoraz pozvánku na Slovensko, do Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie FF UKF v Nitre a niektorým semiotikom z Bratislavy (slovenská semiotická spoločnosť nejestvuje).

Tretie semiotické sympóziu Otvorené hranice sa konalo v Grazi v dňoch 7. – 8. decembra 2001 a jeho tematickú náplň po dohode so zástupcami nitrianskeho ústavu tvorila problematika literárnej a umeleckej komunikácie vymedzená reťazcom pojmov Forma – štruktúra – kompozícia. Pragmatika a recepcia. Ide o pojmový reťazec, vystihujúci problémový a metodologický rámec výskumného programu, ktorý sa v ÚLUK realizuje v ostatných rokoch. Z tohto pohľadu organizátori sympózia poskytli jeho nitrianskym účastníkom výnimočnú príle-

žitosť osobne prezentovať svoju spoločnú bádateľskú koncepciu a najnovšie výsledky svojho výskumu na stredo európskom vedeckom fóre. Priebeh sympózia však nemal charakter jednostranného monológu, ale vďaka premyslenej dramaturgii zo strany organizátorov nadobudol podobu dialogickej výmeny vedeckých informácií. Jeho program totiž tvorila pestrá mozaika príspevkov a následných diskusií, ktoré odzneli v štyroch sekciách venovaných jednak všeobecnejším otázkam nastolenej problematiky, jednak jej konkrétnejším prejavom vo sfére slovesného, hudobného a vizuálneho umenia.

V rámci prvej, „všeobecnej“ sekcie dostali priestor najmä domáci účastníci sympózia. Wolfgang Eismann (Graz) referoval na tému Prekračovanie hraníc: Postsovietska premena sovietskeho spisovateľa, zaoberajúc sa „premenou“ Juraja Nagibina vo svetle jeho autobiografického rozprávania, ktoré napísal ešte v päťdesiatych rokoch, ale ktoré bolo publikované až v časoch perestrojky. Gerhard Donhauser (Viedeň) v príspevku „Robenie“ a „vykladanie“: Aspekt „genézy umenia“ si z perspektívy filozofie znaku a kritiky pojmov kládol otázku, vďaka čomu sa z vecí stáva umelecké dielo (vďaka „tvorivej činnosti umelcov“, „tvorbe sveta“ alebo iba vďaka konvenciám „sveta umenia“, zloženého z kritikov, galeristov, vydavateľov, ktorí „robia diela“?). Peter Deutschmann (Graz) sa zasa sústredil na Hranice dobrého vkusu, pričom konfrontoval Kantovu koncepciu vkusu a extenziu tejto kategórie v súčasnej estetike. V prvej sekcii vystúpil aj Lubomír Plesník (Nitra) so štúdiou Jeden zmysel opakovania toho istého výrazu, v ktorej na príklade jogistickej mantry LAM vysvetľoval, ako morfológický postup opakovania organizuje ľudské vedomie.

Druhá sekcia venovaná literatúre mala takýto priebeh: Zoltán Rédey (Nitra) v štúdií Semiotická podstata básnického tvaru alebo Problém exaktnosti literárnoteoretického výskumu poézie konfrontoval matematicky zistené a štatisticky vyjadrené versologické parametre básnického textu so samou podstatou básnického tvaru, ktorá sa podľa neho zakladá na zmyslovej manifestácii a ontologickej procesualnosti jeho vyjadrenia. Mária Valentová (Nitra) vo svojom vstupe hľadala odpoveď na otázku, či Je možné uniknúť z literárnej formy (?), ku ktorej ju inšpirovala báseň Štefana Strážaya Slová. Ksenija Fallendová (Salzburg) sa v príspevku Fiktivnosť fikcie ako paradígma štrukturácie: V ríši dôvtipu Dona Quijota venovala celej zložitosti vzťahov medzi fikciou a realitou, na ktorých sa zakladá „architektúra“ tohto Cervantesovho diela. Ute Rassloffová (Lipsko) sa prezentovala príspevkom Štruktúra a pragmatika mystifikácie: Prípád Igor Nusko, v ktorom „demystifikovala“ prípad tohto vymysleného autora, a to ako prejav dobovej situácie v slovenskej kultúre šesťdesiatych rokov. Tibora Žilku (Nitra) zaujala Postava Fausta v stredoeurópskom umení (v literatúre, divadle a filme) a s ňou súvisiaci motív zmluvy s diablom, ktorý síce funguje v rozličných druhoch umenia ako tematický invariant faustovského mýtu, avšak v jednotlivých umeleckých obdobiach vývinu sa interpretuje rôzne. Anton Pokrivčák (Nitra) sa v príspevku Ontologické aspekty literárneho textu detailne venoval otázke reprezentácie podstaty bytia literárneho textu.

Tretia sekcia bola venovaná hudbe. Peter Zajac (Berlín/Bratislava) zaradený do programu tejto sekcie sa však vo svojom príspevku Stredoeurópske hymny nezaoberal hudobnou, ale iba slovesnou zložkou hymien stredoeurópskych štátov. Na základe ich porovnania dospel k zisteniu, že sa v nich objavuje invariant mýtického strateného, resp. očakávaného raja v spojení s témou slobody a ľudských práv. Július Fujak (Nitra) v príspevku Existenciálna korela(k)tívita intuitívnej hudby inter-

pretoval niekoľko súčasných intermediálnych hudobných projektov/príkladov intuitívnej hudby s cieľom verifikovať syntaktickú a pragmatickú dialektiku hudobného tvaru v jeho existenciálnej dimenzii. Zuzana Martináková-Rendeková (Bratislava) sa prezentovala Pokusom o analýzu hudby z hľadiska teórie systémov a synergetiky.

V štvrtej sekcii sa hovorilo predovšetkým o vizuálnych textoch. Eva Kapsová (Nitra) referovala na tému Intertextualita vo výtvornom umení z pohľadu sprostredkovateľskej funkcie stredovekej ikonografickej tradície pri spracúvaní biblických motívov v súčasnej výtvarnej tvorbe. Aj v príspevku Glorie Withalmovej (Viedeň) nazvanom Reflexívne reklamy alebo: „I didn't know Shaq could ride a horse“ išlo o intertextualitu, konkrétne o jej prejavy v televíznych reklamných šotoch, využívajúcich celú históriu filmového umenia. Pavel Matejovič (Bratislava) v príspevku Synopsy poukázal na kinetografické možnosti synoptickej mapy pri semiotickej evidencii chaotického pohybu v čase a nelineárnosti priestoru, a to nielen v meteorológii, ale aj v teórii umenia. Peter Grzybek (Graz) v poslednom príspevku sympózia nadpísanom výzvou Pokúsme sa vyviešť sily z rovnováhy štatistickou metódou zisťoval a charakterizoval zákonitosti vychýlenia textu ako samoorganizovaného systému z rovnovážneho stavu, a to v dôsledku realizácie konkrétneho/jednotlivého textu.

Osobitnú zmienku si zaslúži aj spoločenská stránka rakúsko-slovenského semiotického sympózia. Na myslí nemáme iba priateľskú, otvorenú atmosféru, v ktorej sa po celé dva dni v Grazi rokovalo, ale aj pozornosť, ktorej sa tomuto podujatiu dostalo tak zo strany predstaviteľov miestnej univerzity, ako aj predstaviteľov mesta i štajerskej krajinskej vlády. Okrem nich konanie sympózia podporila aj bratislavská pobočka rakúskeho Inštitútu pre východnú a južnú Európu.

Mária Valentová